

AS RAZÓN DO FRACASO DA POLÍTICA PESQUEIRA COMUNITARIA

FERNANDO GONZÁLEZ LAXE
Universidade da Coruña

RECIBIDO: 4 de xuño de 2012 / ACEPTADO: 31 de xullo de 2012

Resumo: Este traballo desenvolve as bases da regulación pesqueira, e máis concretamente os principios da xestión pesqueira instaurada pola Unión Europea no marco da Política Pesqueira Común (PPC). Avaliase a coherencia entre os instrumentos e os fins que hai que alcanzar, subliñando os distintos desaxustes nas accións implementadas que afectan á conservación, regulación e xestión dos stocks pesqueiros. Finalmente, resáltanse as distintas opcións de futuro para definir as novas estratexias da regulación pesqueira ao amparo dos novos principios ecosistémicos e de precaución. Así mesmo, defínense as novas posicións dos axentes de cara á reforma da PPC.

Palabras clave: Regulación / PPC / Stocks pesqueiros.

The Reasons for the Failure of the Common Fisheries Policy

Abstract: This article develops the bases of fishery regulation, and more specifically, the principles of the fishery management established by the European Union within the framework of the Common Fisheries Policy (CFP). The coherence between tools and purposes is examined by highlighting the different imbalances in those actions implemented affecting to preservation, regulation and management of fish stocks. Finally, the author underlines the future options in order to define the new strategies of fishery management under the new ecosystem and precautionary principles. Likewise, the new positions of actors are defined in the light of the CFP reform.

Keywords: Regulation / CFP / Fishery stocks.

1. INTRODUCCIÓN: PRINCIPAIS TRANSFORMACIÓN NO ÁMBITO DA XESTIÓN PESQUEIRA

O sector pesqueiro experimentou fortes cambios e transformacións nos últimos anos e converteuse nun campo de análise moi adecuado para apreciar os diferentes avances no concepto da gobernanza.

O último estudo referido á situación dos recursos, elaborado pola FAO (2011), di que a proporción das poboacións de peixes plenamente explotadas permaneceu relativamente estable en preto do 50% desde a década de 1970. Non obstante, unha análise máis precisa permite considerar outros extremos: a) a proporción de poboacións de peixes consideradas infraexplotadas ou moderadamente explotadas diminuíu desde o 40% a mediados da década de 1970 ata o 15% no ano 2008; e b) a proporción de poboacións sobreexplotadas, esgotadas ou en recuperación aumentaron desde o 10% no ano 1974 ata o 32% no 2008.

Do anterior dedúcese que as poboacións que estaban infraexplotadas, moderadamente explotadas ou que poderían producir máis que as súas capturas actuais

mostran o menor rexistro desde mediados da década de 1970; o que é similar a afirmar que no 53% das poboacións as capturas actuais son iguais ou próximas ás súas producións máximas sostibles sen posibilidade de aumentar as súas capturas. Polo tanto, o estado dos recursos mostra unha tendencia á alza da porcentaxe de poboacións sobreexplotadas, esgotadas ou en recuperación; e unha tendencia á baixa das poboacións infraexplotadas e moderadamente explotadas, o que constitúe unha causa de preocupación polo perigo do posible esgotamento dos recursos pesqueiros.

Este incremento da preocupación por parte dos produtores, científicos e reguladores acrecéntase cando ao mesmo tempo se observan outros cambios de gran transcendencia, tales como a sobrecapacidade excesiva da frota; un elevado índice de pesca ilegal, non declarada e non regulamentada; unhas altas porcentaxes de capturas incidentais e de descartes; e unha maior presión sobre as especies vulnerables e en perigo de extinción. Ante este panorama son urxentes os chamamentos á necesidade de actuar sobre a redución dos índices de explotación pesqueira; de procurar a restauración das poboacións sobreexplotadas; e de manter os ecosistemas mariños por medio da ordenación eficaz das áreas de pesca.

Esta nova situación faise máis complexa ao ter en consideración a intensidade do actual proceso de globalización. Así, o comercio internacional pesqueiro incrementábase e as dinámicas de liberalización comercial alimentan os novos fluxos comerciais desde os países en vías de desenvolvemento aos países desenvolvidos, constituíndo para estes unha notable fonte de ingresos en divisas. Ao tempo, a proporción de peixe empregado no consumo humano directo incrementábase. E as actividades pesqueiras desempeñan unha importante función no emprego, na xeración de ingresos e no tocante á seguridade alimentaria. Os beneficios económicos, sociais e nutricionais da pesca e a súa contribución aos valores sociais e culturais das comunidades que practican a pesca fan que o rol que desempeña a regulación pesqueira sexa cada día máis relevante.

Nun mercado cada vez máis globalizado o papel das institucións está constantemente actualizándose. No ámbito pesqueiro preséncianse tres dinámicas de enorme transcendencia. A primeira, un progresivo desprazamento da capacidade de decisión e da intervención do Estado e das Administracións Públicas cara a un maior protagonismo dos mecanismos de mercado. A segunda, un reforzamento dos códigos de conduta en materia de xestión pesqueira que están sendo avalados polos organismos internacionais, pero que presentan problemas cando se desexan poñer en práctica. E finalmente, a terceira, un maior interese en protexer as comunidades locais ribeirás a través de incentivos e políticas sociais, a pesar de que os ámbitos pesqueiros son cada vez máis globais, abertos aos conflitos e á rivalidade polas condicións de acceso.

Estas situacións fan que as novas estratexias do sector pesqueiro afronten dúas grandes cuestións. A primeira delas fai referencia ás novas fórmulas de xestión e, neste sentido, divísanse e aprécianse novos retos no que atinxe á participación dos actores sociais no concernerente á adopción das decisións, á propia xestión, á

negociación de condicións de acceso, ás posibilidades de extracción e ás cuestións relativas á transferibilidade das asignacións das cotas e das opcións de pesca (Scott, 1988, 1989, 2000; Wallis, 1998). E a segunda fai que emerxa un desvío das estratexias das empresas cara ao mercado global, aposta que favorece a constitución de cadeas integrais das empresas pesqueiras (extracción, industrialización, comercialización, distribución) co obxecto de incrementar o valor engadido da súa presenza no sector.

Neste traballo analízanse as distintas perspectivas existentes no ámbito da regulación e destácanse as evidentes dificultades que se atopan á hora de implementar unha acción pesqueira. Tómase como exemplo a Política Pesqueira Común e pásaselles revista aos resultados da xestión pesqueira, resaltando os problemas existentes en torno á consecución dos obxectivos definidos. As conclusións non son prometedoras, dada a dificultade de compatibilizar obxectivos económicos, biolóxicos e sociais.

2. A REGULACIÓN PESQUEIRA

Existen diversos sistemas de regulación pesqueira segundo se atenda aos intereses das institucións ou dos produtores. Un esquema das distintas opcións máis utilizadas reflíctese nas dimensións complementarias da xestión da pesca, expresadas por Troadec e Boncoeur (2004). Ese esquema separa as medidas postas en marcha para regular a explotación dos recursos pesqueiros en dúas categorías: a primeira delas reagrupa todas as medidas de carácter técnico (denominadas de conservación) que buscan limitar os niveis globais de explotación e a distribución das presións sobre o stock; e a segunda categoría aglutina as medidas de regulación do acceso aos recursos, coa vista posta directamente sobre o comportamento dos produtores.

A ordenación da pesca baséase, pois, en dous grandes conxuntos de regulacións. Por un lado, aquelas que comprenden as medidas técnicas cuxos obxectivos radican en previr capturas prematuras de especies, subliñando a selectividade das artes e das operacións de pesca, definindo as tallas mínimas das especies, e limitando as capturas totais co obxectivo de garantir e conservar unha biomasa reprodutora suficiente. Para iso, establécense os Totais Admisibles de Captura (TAC), os límites de captura e os tempos de pesca revisables periodicamente, seguindo os informes proporcionados polos científicos. Por outro lado, fíxanse aquelas medidas de regulación de acceso que tratan de controlar individualmente o potencial produtivo dos stocks entre os produtores, seleccionando aquelas empresas e/ou unidades autorizadas a explotar cada stock e determinando que cantidade pode ser obxecto de extracción e captura (Barkai e Bergh, 2004; Boade, 2006). Polo tanto, no primeiro caso son normas de carácter xeral, mentres que no segundo son normas de orde individualizada.

A OCDE (1997), pola súa banda, distingue varios eixes no tocante á regulación. Dunha parte, os axustes de incentivos, polos que se determinan as cotas indivi-

duais asignadas ás unidades de produción, as taxas polo feito de pescar e as responsabilidades asociadas á participación. Doutra parte, polo lado da limitación dos incentivos, aprécianse medidas como a instauración dos TAC; os programas de licenzas; as cotas individuais de esforzo; e as medidas restritivas sobre os métodos, técnicas e artes de pesca. Finalmente, como medidas complementarias e asociadas dispónse de medidas técnicas que afectan á selectividade das capturas por especies (tamaño e sexo) e ás prohibicións temporais e territoriais (cadro 1).

Cadro 1.- Clasificación das medidas de xestión atendendo aos efectos sobre os incentivos dos produtores

Axustes de incentivos	Limitación de incentivos	Medidas técnicas
-Cotas individuais. -Taxas impositivas. -Participación na xestión.	-Total de capturas autorizadas. -Programa de licenzas. -Cota individual do esforzo pesqueiro. -Restrición das artes e das embarcacións. -Topes e/ou limitación das capturas descargadas.	-Selección do tamaño e sexo dos stocks. -Prohibición temporal. -Prohibición territorial.

FONTE: Elaboración propia adaptado da OCDE (1997).

Dada a heteroxeneidade do sector e os distintos niveis de funcionamento, debido ás peculiaridades de cada ecosistema e das singularidades territoriais, non é posible atopar un modelo fixo e universal de xestión pesqueira; de aí, a diversidade de actuacións e a proliferación de instrumentos postos en práctica. Como afirma Hilborn (2007b) *“presénciase un fracaso, longamente recoñecido, á hora de alcanzar e manter un número importante de stocks nos límites de explotación economicamente viables”*.

Os mencionados fracasos, cando menos relativos, das políticas de xestión dos stocks pesqueiros débense a diversas causas. Dunha parte, poden ser achacados a unha falta de coherencia entre os obxectivos de xestión e as estratexias políticas postas en marcha. Un exemplo diso é a aplicación dos principios de precaución que buscan obxectivos de capturas dentro das zonas de seguridade biolóxica, pero que se levan a cabo independentemente das consideracións relativas á viabilidade económica das pesqueiras consideradas. Doutra parte, os fracasos tamén poden provir dos desaxustes entre os efectos esperados da aplicación dalgunha medida de xestión e os efectos realmente obtidos, mesmo cando as medidas decididas se aplicasen correctamente (o que non é evidente que sempre se produza). Estes desaxustes xeran impactos nas estratexias das empresas e afectan ás cuestións relacionadas coa capacidade dos pescadores no seu proceso de adaptación ás medidas adoptadas.

O cuestionamento da eficacia da xestión pesqueira foi analizado en diversas ocasións. Os puntos máis robustos das críticas céntranse na complexidade das pesqueiras ao ter que compatibilizar pesqueiras multi-específicas e pesqueiras multi-frotas (Wilén, 1979; Hilborn e Walters, 1992; Charles, 1995; Hilborn, 2007a).

En consecuencia, a regulación pesqueira está sometida a numerosas tensións e presións baixo sistemas de explotación comerciais onde a competencia é aprecia-

ble e onde as estratexias das empresas (unidades de pesca) se ven incitadas a prolongar os esforzos de pesca máis alá dos niveis colectivos óptimos. Ao final destas dinámicas de expansión e de crecemento, as rendas dos recursos pesqueiros disípanse e, nalgúns casos, o custo do esforzo de pesca compénsase parcialmente por medio das axudas públicas (OCDE, 1997, 2000).

A pesar dos múltiples intentos de xestión pesqueira levados a cabo en varios países, tanto a sobrecapacidade como a sobreexplotación son dous feitos palpables e posúen, ademais, unha auténtica dimensión histórica (Munro, 1998; Surís, Varela e Garza, 2002; Villasante e Sumaila, 2010; Surís e Varela, 2011). As experiencias aplicadas e as condicións de aplicación de mecanismos da xestión pesqueira resaltan varios puntos. No primeiro grupo de análise é preciso mencionar o seguinte:

- a) A insuficiencia dunha regulación pesqueira está sendo condicionada pola abundante panoplia de instrumentos referidos ás medidas de conservación, na medida en que non foron capaces de preservar a capacidade produtiva e reprodutiva dos stocks. O triángulo dos paradigmas exposto por Charles (1992) faise visible ao xurdir na decisión do administrador as contradicións dos campos económicos (rendas e axudas públicas), do plano social (conflitos de uso e opcións de emprego) e do plano biolóxico (conservación de recursos e sostibilidade).
- b) Os mecanismos de acceso individual aos recursos parecen simples nun primeiro termo, xa que se acomodan a unha situación *de facto*; aínda que, a dicir verdade, non están totalmente clarificados en razón da súa complexidade como, por exemplo, a selección dos produtores (tanto no que fai referencia á súa inclusión como aos criterios e ás bases sobre os que aplicar a mencionada inclusión/exclusión); a determinación da eficacia (isto é, a determinación das cotas e/ou das porcentaxes de captura asignadas a cada produtor, que poden ser flexibles ou ríxidas); a definición do obxectivo de maximización da renda da pesqueira; a análise avaliadora das innovacións técnicas (que actúa sobre a función de produción); ou a fixación dos baremos que a autoridade administrativa responsable necesita para establecer os dispositivos de ordenación e regulación (Caddy e Mahon, 1995; OCDE, 1997; Hartcher e Robinson, 1999; Shotton, 2000, 2001).

O segundo grupo de análise subliña a cuestión relevante referida ás variables de control. As descargas de peixe non se desembarcan en puntos únicos; os esforzos pesqueiros realizados polas unidades de pesca non son homoxéneos; e non todas as especies descargadas seguen un circuíto claramente identificado. A primeira vista, as variables de control non son tan perfectas no seu labor final, xa que se contabilizan varias dificultades para exercer o control do esforzo pesqueiro, pois non existe un sistema administrativo de control idéntico en todos os países e para todas as áreas de pesca, nin tampouco todas as regulacións abranguen con idéntico interese as diferentes dimensións da xestión.

En suma, a ordenación pesqueira, nun sentido clásico, radica en vincular as relacións intrínsecas entre as poboacións de peixes e os comportamentos dos axentes.

3. ANÁLISE DA (IN)COHERENCIA: O EXEMPLO DA PPC

Asumimos aquelas definicións que afirman que *“a coherencia é a consistencia entre diferentes políticas”* (OCDE, 1997), e tamén aquela outra, formulada por Forster e Stokke (1999), pola que a coherencia pode ser definida como *“unha política en que os obxectivos, no interior dun marco de acción determinado, son homoxéneos e están en harmonía cos obxectivos perseguidos no interior dun marco de actuación do sistema e onde os mecanismos están tamén en harmonía cos obxectivos; e deben, cando menos, non estar en contradición cos obxectivos ou coas intencións e razóns sobre os que repousan; e cando os resultados corresponden ás intencións e obxectivos, e deben, cando menos, non estar en contradición entre eles”*.

Destacamos dous elementos: o primeiro fai referencia á existencia dun discurso e pensamento que debe ser lóxico e coherente, evitando mostrar as contradicións internas; e o segundo refírese á ausencia de contradicións mesmo no que atinxe aos obxectivos. Eses elementos visualizámoslos en catro trazos: existencia de harmonía entre obxectivos, estratexias e mecanismos; é dicir, os obxectivos deben reforzarse mutuamente e non poden estar en contradición uns con outros; os obxectivos deben ser realimentados polas propias intencións ou polos principios sobre os que se basean; os resultados deben corresponder ás intencións e aos obxectivos programados; e os resultados deben reforzar as restantes políticas levadas a cabo nun amplo marco de actuación.

A coherencia significa que a política ha de ser coordinada, complementaria e non contraditoria; de aí que a coherencia sexa un novo concepto, característico dunha boa gobernanza, ao tempo que ha de formar parte das políticas de desenvolvemento e que debe converterse nunha cuestión urxente e imprescindible para asegurar a eficiencia e a eficacia das políticas e evitar o dispendio de recursos.

De igual forma, a falta de coherencia (ou incoherencia) na política permite mostrar catro elementos de enorme significado: decisións políticas con efectos negativos; falta de información e transparencia; inadecuación dos procesos de decisión; e carencia de coordinación entre políticas.

Na xestión pesqueira, a análise da coherencia examínase a través de tres niveis contrastables: a) sobre o estado dos recursos e a eficiencia das medidas para garantir a sostibilidade dos stocks; b) sobre as dinámicas de apropiación e xestión do espazo mariño, así como a asignación dos lugares de pesca; e c) sobre a racionalidade económica do produtor e a viabilidade económica e competitiva das unidades de produción.

García (2004) enumera varios trazos de gran relevancia para poñer a proba a complexidade da análise. O acceso libre e gratuito dos usuarios ás zonas de pesca non garantiu a sostibilidade dos stocks. Esta afirmación incita a novas reflexións,

tales como a existencia dun predominio das preocupacións no curto prazo, unha insuficiencia da participación dos actores, e un sobredimensionamento da frota pesqueira por mor dun exceso de investimentos.

A Política Pesqueira Común baseouse nuns principios moi simples, de carácter lineal, e orientados cara á xestión duns determinados stocks, isto é, sen ter en conta a coordinación entre os obxectivos e a súa propia incidencia entre estes. Ademais, a PPC fundamentouse naquelas análises que trataban de evitar formular as interaccións cos aspectos territoriais e de mercado. Finalmente, a PPC foi allea á incorporación dos desenvolvementos tecnolóxicos, tanto no que fai referencia á detección e extracción como no que atinxe á conservación e transformación posterior das especies.

A *Europa Azul* formulou no seu inicio, no ano 1983, os seguintes obxectivos: a) a xestión dos recursos debe estar orientada á conservación e á ampliación da actividade da frota comunitaria cara a lugares de pesca situados fóra das zonas económicas exclusivas; b) a política estrutural debe estar orientada cara á optimización dos activos fixos do sector e á adecuación das estruturas de pesca ás posibilidades reais; c) a política comercial debe estar orientada cara á creación de estruturas comerciais internas apropiadas; e d) a política de intercambios debe estar orientada ao aprovisionamento comunitario mediante os produtos provenientes de terceiros países.

Máis tarde, a Comisión Europea, no seu informe de avaliación da PPC do ano 1991, resalta como obxectivos: a) garantir a continuidade das actividades pesqueiras; b) garantir un aprovisionamento estable; c) garantirles aos consumidores uns prezos razoables; e d) contribuír á realización do mercado interior e favorecer a cohesión económica e social.

Compróbase que se seguiu unha dinámica moi ligada ao curto prazo e ao ámbito produtivista, baseada na negociación político-diplomática entre Estados membros e orientada cara a obxectivos estritamente "políticos", sen importar os niveis de coherencia e sendo diverxente cos grandes obxectivos sectoriais e coas outras políticas económicas, como o expuxeron estudosos do tema (Lequesne, 2001; Griève, 2001; González Laxe, 2002; Gray e Hartchard, 2003; Penas, 2008; Khalilian *et al.*, 2010).

En suma, subestimouse a complexidade e o carácter dinámico dos procesos de decisión e a súa incidencia nas políticas e os niveis de coherencia coas restantes políticas públicas. Unha explicación máis precisa expoñémola nos cadros 2 e 3.

Os resultados desa aplicación pódense constatar a partir da análise efectuada por Froese e Proelb (2010), onde se revela o enorme fracaso da PPC e onde se sinala como temor que no ano 2015 non se cheguen a alcanzar os obxectivos de lograr o Rendemento Máximo Sostible (RMS) na xestión pesqueira, nin tampouco a aplicación nin a implementación do principio de precaución. Posteriormente, o traballo de Villasante *et al.* (2011) abunda nas mesmas teses, ao sinalar que o actual sistema de asignación e distribución da política pesqueira comunitaria impide unha adaptación da frota pesqueira a horizontes de sostibilidade futura. Os datos expoñémolos no cadro 4.

Cadro 2.- Cruzamento de trazos e incidencias da Política Pesqueira Común

Obxectivos	Trazos	Incidencias
Sostibilidade e pesca ecosistémica	-Predominio das actuacións no curto prazo. -Carencia de análise integral nas decisións.	-Xestión simple, non integrada. Efectúase unha xestión por especie, e non se ten en consideración a interacción entre as especies e o hábitat.
Conservación e xestión de recursos pesqueiros	-Predominio de recomendacións de corte produtivista. -Mecanismos de coerción ineficaces. -Falta de responsabilidade do usuario/produtor.	-Incerteza científica. -Desaxustes ou desentendemento coas accións de orde estrutural, de incentivos, comerciais, de acordos con outros países e de axuda exterior.
Viabilidade e competitividade económica	-Participación insuficiente dos actores. -Investimento sobredimensionado. -Exceso de confianza nos incentivos económicos para paliar desaxustes.	-Ausencia de consideración da incorporación tecnolóxica e da globalización económica. -Falta de análise das dinámicas de mobilidade dos factores produtivos e da deslocalización.
Incidencia local, emprego e rendas	-Ausencia de análise de impactos.	-Carencia de análise de competitividade territorial e de viabilidade local.

FONTE: Elaboración propia.

Cadro 3.- Cruzamento de accións e de repercusións da Política Pesqueira Común

A PPC orientada no curto prazo	Compromisos precarios, ausencia de visión no longo prazo
A PPC é unha negociación entre novos actores	Marcada pola defensa dos intereses internos de cada Estado membro; responde á súa historia recente e política; ten en conta as consideracións sociais e os impactos territoriais.
A PPC superponse a intereses nacionais, pero sen eliminalos	Incapaz de levar a cabo unha política e unha xestión sustentable, non evita a sobrecapacidade nin corrixe o impulso produtivista. Existencia de numerosas excepcións, exencións e discriminacións entre frotas e Estados.
A PPC convértese nun lugar de conflitos	Maniféstanse non só entre os Estados membros, senón tamén entre produtores, entre opcións científicas e sobre preferencias dos produtores.

FONTE: Elaboración propia.

Cadro 4.- Trazos negativos e positivos dos resultados da PPC

Trazos negativos	Trazos positivos
-A sobrepesca e o esgotamento dos stocks son debidos a que os niveis de captura e do esforzo de pesca autorizados son demasiado elevados. -Os TAC adoptados polo Consello sobre as propostas da Comisión superan nun 48% os niveis de actuar de forma sostible. -As diverxencias entre a proposición da Comisión Europea e as opinións dos científicos seguen sendo moi elevadas e, como consecuencia diso, os niveis de variación do TAC limítanse anualmente a porcentaxes limitadas.	-O número de stocks dos que se sabe que non están en situación de sobreexplotación pasou de 2 no ano 2005 a 11 no ano 2010. -O número de stocks en que se formularon recomendacións de parada de captura diminuíu de 20 a 14 nese período. -O número de stocks que se sitúan fóra dos límites de seguridade pasou de 30 no ano 2003 a 22 no ano 2010.

FONTE: Elaboración propia.

A pesar dos signos de mellora, os progresos son limitados porque, lonxe de que os stocks se recuperen, os esforzos pesqueiros despregados continúan sendo moi elevados, e a sobrepesca –en determinadas áreas e para certas especies concretas– mantense ao longo do último decenio. A propia Comisión Europea (2009) cita de forma correcta no «Libro verde. Reforma de la Política Pesquera Común» moitas das deficiencias da PPC; non obstante, falla á hora de identificar e tratar as causas biolóxicas, económicas e legais dese fracaso (González Laxe, 2008; Khalian *et al.*, 2010). A razón hai que busca, de novo, nos propios sistemas de regulación pesqueira. A UE segue apostando por un sistema de establecemento de cotas e por un mecanismo de repartición destas baixo o principio da estabilidade relativa. E baseándose neses procedementos hai que constatar a debilidade do sistema proposto e aplicado. Un exemplo desa afirmación é o balance para os stocks do Atlántico Nordeste e augas adxacentes. As conclusións son as seguintes:

- a) As estimacións sobre as que se pode pescar non seguen as recomendacións científicas. Así, os stocks sobre os cales os límites biolóxicos de seguridade non son respectados son superiores aos que son respectados (22 por 15, respectivamente).
- b) Os stocks que son explotados en taxas que garanten o rendemento máximo sostible son moi inferiores a aqueles en que as taxas de explotación dos stocks están superadas (4 e 28, respectivamente).
- c) Os excesos do TAC con respecto aos niveis de captura sostible, aínda que son decrecentes, tamén alcanzan o 34% no ano 2010.

Á vista deste marco, sublíñanse tres elementos claves. En primeiro lugar, apréciase a necesidade de poñer en marcha medidas baseándose nos conceptos de principios de precaución, límites nos niveis de esforzo pesqueiro ou determinación de límites no que respecta á biomasa. En segundo lugar, débese ter en conta que unha prórroga na aplicación das liñas mantidas pola Comisión Europea dificilmente vai proporcionar resultados óptimos. Finalmente, e o que é peor, non se logrará no ano 2015 a reconstitución dos stocks nin tampouco se porá en aplicación o principio de precaución.

Cos datos da Comisión Europea, os resultados son os seguintes:

- a) Dos 54 stocks con datos dispoñibles no ano 2007, nove stocks (17%) tiñan biomasa en ou por riba de B_{msy} ; e o 23% dos stocks estaban en grave perigo de reducir a súa capacidade reprodutiva e en situación de esgotamento (colapso). A Comisión Europea afirma que o 88% dos stocks europeos están en situación de sobrepesca e o 30% fóra dos límites de seguridade biolóxicos seguros.
- b) Só seis stocks (11%) presentaban mortalidades pesqueiras en ou por baixo da taxa recomendable (F_{msy}) e 38 stocks (70%) tiñan mortalidades por pesca significativamente superiores ao F_{msy} . O F_{msy} é o indicador que permite que un stock se estableza en torno a un nivel de biomasa que poida producir o má-

ximo rendemento sostible. A recuperación do stock necesita que a taxa de mortalidade por pesca (F) sexa temporalmente menor que F_{msy} para que poida alcanzarse unha biomasa óptima ou recomendable, B_{msy} .

As estimacións efectuadas por Froese (2010) mostran que en doce stocks (o 22%) o tempo máximo para alcanzar a B_{msy} é superior a cinco anos e non pode, polo tanto, lograr para o ano 2015 unha situación recomendable, co que se infrinxiría o pactado no cumio mundial de Johannesburgo. Ademais, os stocks con biomasa actual por baixo de B_{msy} non chegarán a alcanzar a biomasa óptima (B_{msy}) de manterse as mesmas presións pesqueiras. E dos nove stocks actuais por riba do B_{msy} , a situación en catro deles reflicte que están moi explotados e que, probablemente, se reducirían por baixo do obxectivo, o que significaría que 49 stocks (o 91%) dos analizados non poderían cumprir cos obxectivos de Johannesburgo.

Seguindo o esquema exposto en Villasante *et al.* (2011) sobre o seguimento de cinco variables –a biomasa, a mortalidade pesqueira, as capturas, as capturas por unidade de esforzo e o recrutamento–, a análise efectuada para aquelas especies suxeitas a TAC, das que se dispón de información estatística por parte do ICES, proporciona un resultado que, evidentemente, non garante nin o éxito nin o fracaso dunha estratexia de xestión. Os resultados son os seguintes:

- a) A variable capturas podería indicar se a práctica levada cabo é consecuencia de éxito ou de conservación. Con todo, as estatísticas oficiais non chegan a ser o suficientemente representativas, xa que as descargas só reflicten as cantidades de peixe comercializado e non os descartes. A pesar diso, dos 40 stocks estudados ao longo do período 1986-2004, 34 deles sufriron un descenso das capturas, sendo as máis intensas as correspondentes ao bacallau (zonas VIIb-k; VIIa, Kattegat, subdivisións 25-32, Skagerratt, IV, VIId); a pescada (stock sur); o arenque (subdivisións 22-24 e 25-32); a faneca norueguesa (IV, VIIa); todos os stocks de sollas e de carboeiro (IV, IIIa, VI); o linguado (VIIIab); e o lirio (IV, VIId). Das restantes cinco poboacións, dúas delas (linguado, IV; e lirio, VIIe-k) non sofren cambios ostensibles, e só aumentan os seus volumes de capturas o peixe sapo (VIIIc, IXa), a cabala e o linguado (IIIa, VIId). É dicir, predomina e constátase unha diminución das capturas.
- b) As capturas por unidade de esforzo (*cpue*) son unha medida de rendibilidade técnica, pois relacionan as capturas e o custo das operacións de pesca indicadas polo esforzo pesqueiro. Non é posible realizar unha comparación entre artes e modalidades de pesca, xa que as magnitudes son heteroxéneas dado os distintos segmentos de pesca. Das 40 poboacións analizadas, a *cpue* confirma os escasos rendementos obtidos e maniféstanse en reducións importantes de arenque (subdivisións 22-24), bacallau (Kattegat VIIa, VIIb-k, subdivisións 25 a 32 e Skagerratt IV, VIId), linguado (VIIIab), pescada (stock sur) e solla (área VIIIIfg). Só algunhas das poboacións de solla (VIIa) e de linguado (VIIIIfg) permanecen estables e en dez das poboacións aumentan, en concreto, o peixe sapo (VIIIc, IXa), o arenque (IV, IIIa, VIId), o carboeiro (IV, IIIa) e o lirio (VIIek).

- c) Polo que respecta á mortalidade por pesca, obsérvase que trece especies experimentan un aumento do esforzo pesqueiro. Son as correspondentes ao bacallau (zonas VIIa e subdivisións 25-32), pescada (stock norte) e cabala e solla (VIIe). Analizando a situación pode verse que en todos os stocks onde se produciu un aumento da mortalidade por pesca se observa unha caída da captura por unidade de esforzo. E dentro das poboacións que diminuíron a mortalidade por pesca só cinco stocks conseguen mellorar as capturas por unidade de esforzo, sendo estas o peixe sapo (VIIIc, IXa), o bacallau (subdivisións 22-24), o eglefino (IIIa, IV), o arenque (IV, IIIa, VIIId), o carboeiro (IV, IIIa), o linguado (IV, IIIa, VIIIab) e o lirio (VIIe-k). Poderíase concluír que a razón fundamental pola que a mortalidade por pesca non descendeu de xeito máis claro se debe a que a Comisión Europea foi aprobando cotas de pesca máis restritivas ao longo do período 1986-2004.
- d) O recrutamento resulta variable. Non deixa lugar a dúbida que a oscilación dos tamaños do stock está condicionado a numerosas variables e alteracións do ecosistema. Non obstante, as tendencias do recrutamento permiten apuntar que en 31 stocks se mostra un descenso considerable; só en sete stocks se aprecia un aumento do recrutamento –peixe sapo (VIIIa, IXa), pescada (stock norte), arenque (subdivisións 25-29 e 32), galo (VII, VIIIabde) e linguado (IIIab e VIIIfg)–. E, finalmente, en dous stocks (cabala e pescada-stock sur) apenas se presentan oscilacións significativas.
- e) No tocante á biomasa reprodutora, que reflicte a avaliación das políticas de conservación, móstrase que en 29 das 40 poboacións existe unha tendencia descendente ao longo do período, e en dez delas apréciase un aumento do recrutamento. Son os casos do peixe sapo (VIIIc, IXa), eglefino (IIIa, IV, VIb), arenque (IV, IIIa, VIIId), carboeiro (IV, IIIa, VI), linguado (IV, IIIa, VIIId) e lirio (VIIe-k).

É dicir, se se busca definir unha biomasa considerada óptima (B_{msy}) para que os recursos se manteñan explotados de forma sostible e non se poñan en perigo as poboacións futuras, as recomendacións estarán encadradas naqueles límites en que os stocks se sitúen en zonas de seguridade, fóra dos límites biolóxicos perigosos. É dicir, a biomasa non pode descender dun nivel límite e a mortalidade pesqueira non pode traspasar unha taxa límite.

Así as cousas, os recentes debates sobre a reforma da PPC tanto no Parlamento Europeo coma nas discusións no Consello de Ministros de Pesca da UE (Comisión Europea, 2010, 2011a, 2011b), poñen de manifesto as distintas indecisións sobre a aplicación das novas vías da reforma pesqueira. Sen dúbida ningunha, as presións de todo tipo –científicas, produtivas e desde as esferas gobernamentais– salientan as diferentes concepcións dunha política sectorial que leva desde o ano 1983 buscando una formulación axeitada sen que ata o momento actual fora atinxida. O cadro 5 revela, de novo, as fortes diverxencias entre as bases que se propoñen e as demandas que se suxiren.

Cadro 5.- Sinopse do actual estado da negociación da reforma da PPC (pechado o 20 de xuño de 2012)

Tema	Proposta da Comisión Europea	Acordos e desacordos ata o momento
XESTIÓN SOSTIBLE Rendemento máximo sostible Enfoque ecosistémico Plans de pesca	Desexa asegurar que no ano 2015 todas as poboacións sexan explotadas de xeito sostible a través da aplicación de cotas de explotación e no nivel do rendemento máximo sostible. Este enfoque aplicarase para os plans plurianuais co fin de ter en conta o vínculo entre a pesca e o ecosistema. Deberán ser substituídos os plans de pesca monoespecíficos por plans baseados na pesqueira.	Queda flexibilizado. Será no ano 2015, sempre que sexa posible. Queda fixada como nova data o ano 2020, sempre que vaia acompañada dun maior coñecemento científico. Os plans actuais non están baseados nese principio pola dificultade de artellar mecanismos de alta fiabilidade. Fracasa o intento de substituír o mecanismo de TAC e de cotas polo sistema baseado no esforzo pesqueiro. Non se establecen datas nin marxes temporais nin medidas específicas.
DESCARTES	Establécese que a partir do ano 2016 entraremos na "era sen descartes".	Queda atrasada a data. Poden seguir sendo rexeitados un 5% do total das capturas. O máis parecido ao descarte total será no ano 2019.
ESTABILIDADE RELATIVA	A clave do reparto por países das cotas por áreas de pesca non está sometido a discusión.	A estabilidade relativa nin se toca, co que continuará a discriminación histórica.
CONCESIÓN DE PESCA	Introducírase a partir do ano 2014 un novo sistema de concesión de dereitos de pesca para buques de máis de 12 metros de eslora. Será obrigatorio, co fin de axustar a capacidade da frota aos recursos. Busca alentar a viabilidade económica dos barcos.	A introdución das concesións individuais de pesca transferibles terán carácter voluntario e serán establecidas por cada Estado membro e limitadas para cada Estado membro. Os programas de axuste de frota continuarán, pero sen axudas públicas.
FONDO EUROPEO	Crearase un novo fondo europeo para o sector no período 2014-2020.	
PESCA ILEGAL	Trata de evitar a aparición dun mercado paralelo. Solicítase unha profunda reforma do sistema de control e execución para que se aplique de xeito uniforme. Amplíaranse as competencias da Axencia Europa de Control da Pesca.	
DIMENSIÓN EXTERIOR DA PESCA		Debe ser prioritaria e debe traducirse na defensa dos intereses da empresa en todos os organismos internacionais de pesca e nos convenios bilaterais.
AXUDAS PÚBLICAS	Redúcense.	Pretenden darlles continuidade ás axudas ao despezamento de barcos e ás paradas temporais.
PESCA ARTESANAL		Demándase un sistema diferenciado para a pesca artesanal e para o marisqueo, xa que son dúas modalidades singulares.
ORGANIZACIÓN COMÚN DE MERCADOS		Esíxese unha mellor información dos mercados. Demándanse normas de competencia xustas e con igualdade entre produtos exportados e importados.
PARTICIPACIÓN E REXIONALISMO	A Comisión desexa manter no seu poder o proceso de toma de decisións que afecte á PPC. Os Consellos Consultivos Rexionais (CCR) poderán elevar os seus ditames á Comisión, pero sen seren vinculantes. Búscase incrementar o grao de cumprimento e que os CCR fomenten o diálogo entre as partes.	As resolucións han ir consonte coa gobernanza, cun enfoque ascendente (<i>down-top</i>) e por consenso entre os axentes. Debe fortalecerse o papel dos CCR, e só se garantirá este aspecto se contan con recursos orzamentarios e se lles apoian as propostas de resolución.

FONTE: Elaboración propia.

4. CONCLUSIÓN: AS NOVAS FÓRMULAS DE XESTIÓN

Os cambios experimentados na orde oceánica e as transformacións operadas nas estratexias de xestión e regulación pesqueira imprimiron unha maior conciencia institucional á hora de buscar solucións aos problemas derivados do esgotamento das poboacións de peixes e á proliferación de controversias e conflitos entre pescadores, frotas e países (World Humanity Action Trust, 2000). A maior responsabilidade dos axentes produtivos plásmase na adopción de códigos de conduta responsables máis severos e na necesidade de aceptar e acatar as regulamentacións ditadas polas autoridades públicas. Este maior grao de responsabilidade significa que se parte de considerar as cuestións biolóxicas e ambientais como prioritarias, os aspectos de cooperación como necesarios, e o mantemento da viabilidade económica das unidades de produción como imprescindible.

Porén, somos conscientes de que asistimos ás seguintes pautas. En primeiro termo, a un desentendemento de proxectos comúns; isto é, apréciase un evidente rexeitamento sobre os distintos graos de autoridade e sobre a capacidade de decidir. Iso está a xerar unha situación pola que algúns produtores se ven arrasados a cumprir e acometer estratexias que prexudican os seus propios intereses no medio e no longo prazo. En segundo lugar, camiñamos cara a un distanciamento das políticas comúns. Ponse de manifesto un novo reequilibrio e a emerxencia de relacións especiais no plano territorial, afianzándose unhas rexións/áreas en detrimento doutros espazos territoriais. As consecuencias destes desvíos impulsan os localismos (“illamento do común”) ou a desconexión cos procesos de mercantilización (Apostle *et al.*, 1998; Koiiman, 1999; Koiiman, Van Vliet e Jentoft, 1999).

Finalmente, conséntase un perigo de desfasamento nos obxectivos finais ao enxergar unha falta de equilibrio entre os distintos obxectivos e aproveitamentos económicos e sociais xunto á conservación de recursos e ecosistemas mariños. Á dificultade de adoptar criterios e indicadores que reduzan e eliminen a incerteza, e que poidan contribuír a garantir a sostibilidade, cómpre engadir o escaso nivel de aplicación dos códigos de conduta da pesca responsable. A baixa eficiencia dos mecanismos de vixilancia e a reducida harmonización das capacidades sancionadoras dos Estados non estimulan unha aceptación de medidas comúns en todas as áreas de pesca, favorecendo a diverxencia de actuacións e de comportamentos.

Baixo este prisma, as políticas e accións baseadas na participación, na transparencia, na fixación de obxectivos e na descentralización das decisións para favorecer a adopción das estratexias empresariais, no tocante ás condicións de acceso e extracción xunto á planificación da actividade de captura, constitúen as bases operativas para consagrar os principios da gobernanza.

O marco conceptual da xestión pesqueira está en permanente evolución debido á progresiva implementación, entre outros, da integración do principio de precaución, dos indicadores de sostibilidade e das conceptualizacións ecosistémicas (Cochrane, 2002; FAO, 2003; García, 2004). Os novos desafíos recollen un amplo abano de opcións que analizamos do seguinte xeito:

- a) Principio de precaución. Oriéntase a reducir os riscos, alenta a análise de instrumentos preventivos ou correctivos e esixe procesos de negociación. Está mencionado no artigo 15 da Declaración de Río-92. Corresponde a novas formas de investigación que requiren novos campos de intervención. Baséase nun sistema de valores cuantitativos e cualitativos, que implican a posta en marcha de novos procesos de decisión e de análise de *performances* da xestión cada vez maiores e máis precisas (García, 1994, 1996; González Laxe, 2005).
- b) Principios de sostibilidade. Estes principios desenvólvense a partir de índices que esixen unha nova definición dos obxectivos e unha limitación das accións. Inclúen *ratios* que definen os valores de referencia e os valores límites, e establecen as distintas escalas para apreciar o cumprimento e o seguimento. O seu uso está recomendado na Axenda-21. O seu estudo é obxecto de preocupación por parte dos científicos, aínda que a súa experiencia práctica ata o momento é limitada. Permite examinar os progresos levados a cabo, comparar situacións e clarificar obxectivos. Representa un modo de organización eficaz nos ámbitos da difusión e da información, e é doado de contrastar o seu desenvolvemento e a súa integración no campo da xestión (FAO, 1999; García e Staples, 2000).
- c) Novas conceptualizacións ecosistémicas. A integración da xestión da pesca sobre a base dos ecosistemas esixe ter en consideración, entre outros factores, os múltiples usos dos ecosistemas, as modificacións das análises e dos fluxos tróficos, as alteracións dos hábitats, as transformacións das capacidades biolóxicas, as variacións naturais, os cambios climáticos, os efectos das contaminacións... Responde á relación home-natureza. Na actualidade é bastante difícil de poñer en marcha, dados os amplos e radicais cambios que produciría na xestión convencional. Non obstante, e a pesar da súa complexidade, implica un novo proceso de decisión que asocia o interese público e o privado (U.S. Department of Commerce, 1999; Sissewine e Mace, 2001; FAO, 2001; García *et al.*, 2003; García e Cochrane, 2005; Villasante, 2010).

En conclusión, os novos modelos de xestión han conciliar, en primeiro termo, os obxectivos de sostibilidade biolóxica, económica e social coas referencias á situación dos recursos e ás posicións dos mercados, desestimando a aplicación de modelos que utilizan datos e parámetros illados. En segundo lugar, os modelos de xestión deben aplicar e posuír novos enfoques, pois deben ser integrados, converxentes e simultáneos, onde se combinen os aspectos microeconómicos, as referencias aos mercados coas análises de ameazas e oportunidades (pois requírese ter en conta o comercio responsable vinculado á pesca responsable) e que se poidan avaliar os comportamentos da totalidade das frotas e pesqueiras. E en terceiro termo, é preciso obter unha mellor colaboración dos profesionais nas súas tarefas de extracción e manipulación dos recursos pesqueiros, así como unha máis intensa e regulada participación na adopción dos dispositivos de xestión e regulación pesqueira. Iso supón considerar diferentes niveis de análise:

- a) A existencia dunha perfecta delimitación dos usuarios do recurso e do espazo que ocupa o recurso.
- b) As normas de apropiación do recurso deben estar adaptadas ás condicións locais para poder ser aceptadas e cumpridas, para posuír coherencia coas normas de provisión do recurso e para poder contribuír á conservación e reprodución dos recursos.
- c) As normas han ser aprobadas de forma colectiva, e os seus desenvolvementos deben adecuarse ás particularidades locais.
- d) A supervisión das normas e o seu grao de cumprimento por parte dos usuarios é condición imprescindible para o éxito da xestión.
- e) Para asegurar o cumprimento é precisa a participación dos usuarios na determinación e na imposición de sancións aos infractores.
- f) Debe existir un mecanismo interno para a resolución de conflitos de forma rápida e a baixo custo.
- g) As normas e as sancións postas en práctica deben ser avaladas polas Administracións Públicas, que aseguren o efecto vinculante dos acordos entre asociados a unha pesqueira co obxecto de que as actitudes cooperativas e colectivas prevalezan sobre os comportamentos individuais e dos *free-riders*.

BIBLIOGRAFÍA

- APOSTLE, R.; BARRET, G.; HOLM, P.; JENTOFT, S.; MAZANY, L.; MCCAY, B.; MIKALSEN, K. (1998): *Community, State and Market on the North Atlantic Rim. Challenges to Modernity in the Fisheries*. Downsview, Ontario: University of Toronto Press.
- BARKAI, A.; BERGH, M. (2004): *A World Summit on Sustainable Development: Allocation of Access Rights to Fish Resources*. OLRAC.
- BOADE, J.P. (2006): *La régulation de l'accès à les ressources*. (Rapport R-7-2006). Brest: Amure.
- CADDY, J.F.; MAHON, R. (1995): *Reference Points for Fisheries Management*. (FAO Fisheries Technical Paper, 347). Rome: FAO.
- CHARLES, A.T. (1992): "Fishery Conflicts: A Unified Framework", *Marine Policy*, 16 (5), pp. 379-393.
- CHARLES, A.T. (1995): "Fisheries Science: The Study of Fishery Systems", *Aquatic Living Resources*, 8 (3), pp. 233-239.
- COCHRANE, K. (2002), "Fisheries Management", en K. Cochrane [ed.]: *A Fishery Manager's Guidebook-Management Measures and their Application*. (FAO Fisheries Technical Paper, 424, chapter 1). Rome: FAO.
- COMISIÓN EUROPEA (2009): «Libro verde. Reforma de la Política Pesquera Común». [COM(2009) 163 final, de 22/04/09]. Bruselas: Comisión Europea.
- COMISIÓN EUROPEA (2010): «Documento de trabajo de los servicios de la Comisión. Resumen de la consulta sobre la reforma de la Política Pesquera Común». [SEC(2010) 428 final, de 16/04/10]. Bruselas: Comisión Europea.
- COMISIÓN EUROPEA (2011a): «Propuesta de Reglamento del Parlamento Europeo y del Consejo sobre la Política Pesquera Común». [COM(2011) 245 final, de 13/07/11]. Bruselas: Comisión Europea.

- COMISIÓN EUROPEA (2011b): «Propuesta de Reglamento del Parlamento Europeo y del Consejo por el que se establece la organización común de mercados en el sector de los productos de la pesca y de la acuicultura». [COM(2011) 416 final, de 13/07/11]. Bruselas: Comisión Europea.
- FAO (1999): *Indicators for Sustainable Development of Marine Captures Fisheries*. (FAO Fisheries Technical Guidelines for Responsible Fisheries, 8). Rome: FAO.
- FAO (2001): *Ordenación basada en el ecosistema. Principios básicos de la ordenación basada en el ecosistema*. Roma: FAO. <<http://www.refisheries2001.org>>.
- FAO (2003): *Fisheries Management. The Ecosystem Approach to Fisheries*. (FAO Fisheries Technical Guidelines for Responsible Fisheries, 4 (suppl. 2)). Rome: FAO.
- FAO (2011): *Estado de la pesca y acuicultura (SOFIA)*. Roma: FAO.
- FOSTER, J.; STOKKE, O.S. [ed.] (1999): *Policy Coherence in Development Co-operation*. (EADI Book Series, 22). London: Frank Cass.
- FROESE, M.; PROELB, A. (2010): "Rebuilding Fish Stocks No Later than 2015. Hill Europe Net the Deadline?", *Fish & Fisheries*, 11 (2), pp. 194-202.
- GARCIA, S.M. (1994): "The Precautionary Principle: Its Implications in Capture Fisheries Management", *Ocean & Coastal Management*, 22, pp. 99-125.
- GARCIA, S.M. (1996): *The Precautionary Approach in Fisheries and its Implications for Fisheries Research, Technology and Management. An Updated Review*. (FAO Fisheries Technical Paper, 350/2). Rome: FAO.
- GARCIA, S.M. (2004): "Recherche halieutique et gestion des pêches", *Aquatic Living Resources*, 17, pp. 91-94.
- GARCIA, S.M.; COCHRANE, K.L. (2005): "Ecosystem Approach to Fisheries: A Review of Implementation Guidelines", *ICES Journal of Marine Science*, 62, pp. 311-318.
- GARCIA, S.M.; STAPLES, D.J. (2000): "Sustainability Reference Systems and Indicators for Responsible Marine Capture Fisheries: A Review of Concepts and Elements for a Set of Guidelines", *Marine and Freshwater Research*, 51 (5), pp. 385-433.
- GARCIA, S.M.; ZERBI, A.; ALIAUME, C.; DO CHI, T.; LASERRE, G. (2003): *The Ecosystem Approach to Fisheries. Issues, Terminology, Principles, Institutional Foundations, Implementation and Outlook*. (FAO Fisheries Technical Paper, 443). Rome: FAO.
- GONZÁLEZ LAXE, F. (2002): *Desarrollo y estrategia de la pesca europea*. A Coruña: Universidade da Coruña, Instituto Universitario de Estudos Marítimos.
- GONZALEZ LAXE, F. (2005): "The Precautionary Principle in Fisheries Management", *Marine Policy*, 29 (6), pp. 495-505.
- GONZALEZ LAXE, F. (2008): "Fases de la PPC a la luz de los modelos de gestión", en F. González Laxe [ed.]: *Lecciones de Economía Pesquera*, pp. 227-249. A Coruña: Netbiblo.
- GRAY, T.; HATCHARD, J. (2003): "The 2002 Reform of the Common Fisheries Policy's System of Governance-Rhetoric or Reality?", *Marine Policy*, 27 (6), pp. 545-554.
- GRIEVE, CH. (2001): *Reviewing the Common Fisheries Policy. EU Fisheries Management for the 21st Century*. London: Institute for European Environmental Policy (IEEP).
- HATCHER, A.; ROBINSON, K. (1999): "The Definition and Allocation of Use Rights in European Fisheries", *Proceedings of the Second Concerted Action Workshop on Economics and the Common Fisheries Policy*. [CEMARE Miscellaneous Publication, 46]. Portsmouth: University of Portsmouth, Centre for the Economics and Management of Aquatic Resources (CEMARE).
- HILBORN, R. (2007a): "Managing Fisheries is Managing People: What Has Been Learned", *Fish and Fisheries*, 8 (4), pp. 285-296.
- HILBORN, R. (2007b): "Moving to Sustainability by Learning from Successful Fisheries", *AMBIO: A Journal of the Human Environment*, 36 (June), pp. 296-303.

- HILBORN, R.; WALTERS, C.J. (1992): *Quantitative Fisheries Stock Assessment: Choice, Dynamic and Uncertainty*. New York, NY: Chapman & Hall.
- KHALILIAN, K.; FROESE, R.; PROELSS, A.; REQUATE, T. (2010): "Designed for Failure: A Critique of the Common Fisheries Policy of the European Union", *Marine Policy*, 34, pp. 1178-1182.
- KOHMAN, J. (1999): "Social-Political Governance: Overview, Reflections and Design", *Public Management*, 1 (1), pp. 67-92.
- KOHMAN, J.; VAN VLIET, M.; JENTOF, S. (1999): *Creative Governance: Opportunities for Fisheries in Europe*. Ashgate.
- LEQUESNE, CL. (2001): *L'Europe Bleue. A quoi sert la politique communautaire de la pêche*. Paris: Presses de Sciences PO.
- MUNRO, G. (1998): "The Economics and Overcapitalisation and Fishery Resource Management: A Review", en A. Hatcher e K. Robinson [ed.]: *Overcapacity Overcapitalisation and Subsidies in European Fisheries*. Portsmouth: University of Portsmouth, Centre for the Economics and Management of Aquatic Resources (CEMARE).
- OCDE (1997): *Towards Sustainable Fisheries: Economics Aspects and Management of Marine Living Resources*. Paris: OCDE.
- OCDE (2000): *Transition to Responsible Fisheries*. Paris: OCDE.
- PENAS, E. (2008): "Los postulados de la revisión de la PPC", en F. González-Laxe [ed.]: *Leciones de Economía Pesquera*, pp. 166-187. A Coruña: Netbiblo.
- SCOTT, A. (1988): "Development of Property in the Fishery", *Marine Resource Economics*, 5 (4), pp. 289-311.
- SCOTT, A. (2000): "Introducing Property in Fisheries Management, in Use of Property Right in Fisheries Management", *Proceeding of the FISHRIGHT'99 Conference*. Fremantle, Western Australia: FAO.
- SCOTT, A.D. (1989): "Conceptual Origins of Rights Based Fishing", en P.A. Neher, R. Arnason e N. Mollett [ed.]: *Rights Based Fishing*. (NATO ASI Series, 169, pp. 11-38). Dordrecht: Kluwer.
- SHOTTON R. [ed.] (2000): *Use of Property Rights in Fisheries Management*. (FAO Fisheries Technical Paper, 404/1 and 404/2). Rome: FAO.
- SHOTTON, R. [ed.] (2001): *Case Studies on the Allocation of Transferable Quota Rights in Fisheries*. (FAO Fisheries Technical Paper, 411). Rome: FAO.
- SISSENWINE, M.P.; MACE, P.M. (2001): *Governance for Responsible Fisheries: An Ecosystem Approach*. Reykjavik: Conference on Responsible Fisheries in the Marine Ecosystem.
- SURÍS, J.C.; VARELA, M. (2011): "Efectos de la política estructural pesquera sobre la flota comunitaria en el período 2000-2008", *Revista de Estudios Agro-Sociales*, 230, pp. 87-118.
- SURÍS, J.C.; VARELA, M.; GARZA, D. (2012): "Profitability of the Fisheries Fleet and Structural Aid in the EU", *Marine Policy*, 26 (2), pp. 107-119.
- TROADEC, J.P.; BONCOEUR, J. (2004): "Aménagement des pêcheries: les instruments économiques de régulation de l'accès à la ressource", *Colloque Pêche et Aquaculture*. Nantes.
- UNITED STATES. DEPARTMENT OF COMMERCE (1999): *Ecosystem-Based Fishery Management*. (A Report to Congress by the Ecosystems Principles Advisory Panel). NOAA-NMFS.
- VILLASANTE, S. (2010): "Global Assessment of the EU Fishing Fleet: An Update", *Marine Policy*, 34 (3), pp. 663-670.
- VILLASANTE, S.; GARCÍA NEGRO, M.C.; GONZÁLEZ LAXE, F.; RODRÍGUEZ, G. (2011): "Overfishing and the CFP: (un)Successful Results from TAC Regulation?", *Fish and Fisheries*, 12 (1), pp. 34-50.
- VILLASANTE, S.; SUMAILA, S. (2010): "Estimating the Effects of Technological Efficiency on the European Fisheries Fleets", *Marine Policy*, 34 (3), pp. 720-722.

- WALLIS, P. (1998): "Transferable Fishing Quotas: Experience in OECD Countries", *Workshop on Domestic Tradable Permit Systems for Environmental Management: Issues and Challenges*. Paris: OECD.
- WILEN, J.E. (1979): "Fishermen Behaviour and the Design of Efficient Fisheries Regulation Programs", *Journal of the Fisheries Research Board of Canada*, 36 (7), pp. 855-858.
- WORK HUMANITY ACTION TRUST (2000): *Governance for a Sustainable Future. II: Fishing for the Future*. (Report of the Commission on Fisheries Resources). London: Work Humanity Action Trust (WHAT).